

УДК: 37.035

ІДЕЇ КОЗАЦТВА В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Студ. Г.В. Сьомак, гр. БПД-15

Науковий керівник доц. С.Р. Бабушко

Київський національний університет технологій та дизайну

Історія буття українського народу створила своєрідне культурно-історичне явище, яке притаманне тільки Україні – козацтво. Дослідження витоків національної системи виховання приваблює багатьох науковців. Чільне місце у цих дослідження займають питання української козацької педагогіки, яка поєднує фізичне і духовне виховання, розвиток розумової сили і сили волі. Звернення до козацьких традицій на сучасному етапі буде сприяти формуванню державотворчого фактору, моральному піднесенню кожної особистості, так і всього народу в цілому.

Мета і завдання. З огляду на могутній освітньо-виховний потенціал ідей козацької педагогіки, метою наукового дослідження є з'ясувати особливості ідей козацтва, які використовуються в сучасній педагогічній системі. Для досягнення поставленої мети необхідно: здійснити огляд науково-педагогічної літератури з питань козацького виховання, дослідити його структуру та виокремити ті принципи козацької системи виховання, що залишаються актуальними і нині.

Об'єкт дослідження. Ідеї козацької системи виховання, що лежать в основі української козацької педагогіки, є об'єктом нашого дослідження.

Методи та засоби дослідження. У процесі дослідження було використано такі загальнонаукові методи: огляд літератури з досліджуваного питання для з'ясування ступеню розробленості теми, зокрема історичних, педагогічних, методичних, наукових та публіцистичних джерел; аналіз та систематизація інформації, для того щоб виокремити принципи козацької педагогіки, на яких ґрунтується сучасна національна система освіти.

Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому представлено різноаспектний аналіз козацького виховання і водночас продемонстровано його специфікацію. Козацтво одночасно розглядається в контексті свого часу і з сучасних позицій. Отримані результати дослідження можуть бути використані при написанні курсових та дипломних робіт, на лекціях та семінарських заняттях, в освітньо-виховному процесі для виховання підростаючого покоління.

Результати досліджень. Початок національного виховання в демократичній, суверенній Україні привів до послідовного і систематичного навчання підростаючого покоління на основі історичних і культурних засад та традицій нашого народу. Важливим поштовхом був указ Президента України Л. Кучми від 4 січня 1995 року «Про відродження історико-культурних та господарських традицій українського козацтва», в якому було передбачено виконання низки заходів, що мали бути реалізовані виконавчою владою України. Педагогічні ідеї козацтва також увійшли до кола питань відродження історико-культурних традицій українського народу.

Варто відзначити, що створена козаками педагогіка ввібрала в себе позитивні здобутки українського народу від часів Київської Русі. Це - система виховання, яка максимально враховує риси і самобутність українського народу. Усім відомо, що козацтво є яскравим феноменом і прикладом боротьби за державну незалежність. Козаки були всебічно розвинені – воїни, вільнолюбні громадяни, політичні і державні діячі, хлібороби, творчі особистості, мудрі вихователі дітей. Козацтво навіть називають аристократією національного духу, високоморальною елітою нації. Провідні ідеї

козацького руху – вільнолюбство, народовладдя, прагнення до незалежності своєї держави, непорушність прав, справедливість тощо – були основоположними принципами тогочасної системи навчання і виховання і водночас стали найважливішими принципами сучасної системи освіти в незалежній Україні.

Аналіз літератури з питань українського козацтва свідчить про існування різних типів навчальних закладів за козацької доби. Власне козацькі школи, що функціонували на території Січі, земель, де проживали козаки – січові, полкові школи. Крім цього, дяківські школи, церковні, монастирські, народні професійні школи мистецтв і ремесл (кобзарства, гончарства, бортництва тощо). Поряд з ними діяли і школи вищого типу – братські, колегіуми, академії.

Козацькі виховні ідеї, що панували у переважній більшості шкіл, були відомі далеко за межами України. Аналогів козацькій системі виховання у світі не було.

Головним завданням козацького виховання було формування козака-лицаря, мужнього чоловіка, відданого національно-свідомого громадянина. Тому вся система навчання того часу була націлена на підготовку загартованого, фізично сильного воїна-захисника. Верховна їзда, біг, боротьба, кулачні бої, бойовий гопак, веслування, подолання порогів на річках – лише кілька видів фізичних вправ, що допомагали загартувувати козаків, розвивали їх спритність, фізичну витривалість, швидкість та інші риси, необхідні козаку.

Однак, розвивали не лише фізичні якості учнів. Особливу увагу звертали на формування національного характеру, розвитку національних цінностей, збереженні самобутності народу. Іншими словами – на розвиток національної свідомості і самосвідомості. Ці педагогічні завдання можна назвати державницькими, тому що їх довгострокова мета – створення самостійної держави, яка могла б конкурувати з іншими державами.

Звернення до ідей та засобів народної педагогіки зумовило виникнення фольклорного виховання, коли через пісні, думи, легенди, перекази, приказки та прислів'я до дітей доносили провідні ідеї незалежності та волелюбства. Саме фольклор відображав особливості героїзму козаків, оспівував їхню боротьбу з чужоземними загартниками, які зазіхали на українські землі – татари, турки, польська шляхта, російські самодержці. Вихованці шкіл разом із батьками та учителями брали участь у народних традиціях, звичаях, обрядах. Через них підростаюче покоління долучалось до загальнолюдських цінностей, зокрема розвивали лицарські чесноти, пошану до старших, до жінок, як до берегині сім'ї, заохочували прагнення допомагати іншим, розвивати милосердя.

Крім зазначених рис, важливим також було розвиток розумових здібностей, передача знань. Учні вивчали різні предмети, які були і корисними і необхідними у повсякденному житті. Їх можна назвати загальноосвітніми. Здібні учні могли продовжити своє навчання у школах вищого типу, де вивчалися філософія, логіка, історія, мови та інші предмети – ті, що можна вважати належать до системи вищої освіти.

Висновки. Таким чином, розглянуті вище принципи козацької педагогіки можна систематизувати у такі групи: фізичне виховання; моральне виховання; державницьке виховання; фольклорне.

На жаль, нині не всі принципи козацької педагогіки втілюються у національній системі освіти, проте саме на провідних ідеях козацтва вона базується і продовжує своє реформування. Вони є необхідною умовою відродження національної системи освіти та зміцнення незалежної держави.

Ключові слова: козацька система виховання, національна свідомість, козацька педагогіка, фізичний і духовний розвиток, фольклорне виховання.